ĢENERĀLADVOKĀTA DAMASO RUISA-HARABO KOLOMERA [*DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER*] SECINĀJUMI, sniegti 2005. gada 25. oktobrī [1]

1. Šajā prasībā, kas iesniegta atbilstoši EKL 226. panta otrajai daļai, Eiropas Kopienu Komisija iebilst Beļģijas Karalistei:

1) par EKL 18. panta un Direktīvas 90/364/EEK par tiesībām uz dzīvesvietu [par uzturēšanās tiesībām] pārkāpumu [2];

2) par to, ka nav ievērots:

a) Direktīvas 68/360/EEK par ierobežojumu atcelšanu attiecībā uz dalībvalstu darba ņēmēju un viņu ģimeņu pārvietošanos un dzīvesvietu [uzturēšanos] Kopienā [3] 4. pants, kā arī Direktīvas 73/148/EEK par dalībvalstu pilsoņu pārvietošanās un dzīvesvietas [uzturēšanās] Kopienā ierobežojumu atcelšanu saistībā ar uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu [4] 4. pants, un

b) Direktīvas 93/96/EK par studentu uzturēšanās tiesībām [5] 2. pants un Direktīvas 90/365/EEK par tādu darbinieku un pašnodarbinātu personu tiesībām uz dzīvesvietu [uzturēšanās tiesībām], kas pārtraukušas profesionālo darbību [6], 2. pants.

2. Pirmā pienākumu neizpilde ir pamatota ar apstākli, ka citu dalībvalstu pilsoņu rīcībā, kas vēlas pastāvīgi uzturēties Beļģijas teritorijā, ir jābūt pietiekamiem "personīgiem" līdzekļiem. Otra pienākumu neizpilde izriet no prakses automātiski izsniegt rīkojumu par izraidīšanu tiem Eiropas Savienības pilsoņiem, kas noteiktajā termiņā nav iesnieguši dokumentus, kas vajadzīgi, lai saņemtu uzturēšanās atļauju.

1 — Oriģinālvaloda — spāņu.

2 — Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva (OV L 180, 26. lpp.).

3 — Padomes 1968. gada 15. oktobra Direktīva (OV L 257, 13. lpp.).

4 — Padomes 1973. gada 21. maija Direktīva (OV L 172, 14. lpp.).

5 — Padomes 1993. gada 29. oktobra Direktīva (OV L 317, 59. lpp.).

6 — Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva (OV L 180, 28. lpp.).

I — Atbilstošās tiesību normas

A — *Kopienu tiesiskais regulējums*

1) Primārie tiesību akti

3. EKL 18. panta 1. punkts atzīst ikvienam Savienības pilsonim tiesības "brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstīs, ievērojot šajā Līgumā noteiktos ierobežojumus un nosacījumus, kā arī tā īstenošanai paredzētos pasākumus".

2) Atvasinātās tiesības

a) Par nosacījumu par pietiekamu iztikas līdzekļu esamību

4. Direktīvas 90/364 1. panta 1. punkta pirmā daļa nosaka:

"Dalībvalstis piešķir uzturēšanās tiesības citu dalībvalstu pilsoņiem, kam nav šādu tiesību saskaņā ar citiem Kopienas tiesību aktu noteikumiem, un to ģimenes locekļiem, kā definēts 2. punktā, ar nosacījumu, ka šiem pilsoņiem un to ģimenes locekļiem uzņēmējā [uzņemošā] dalībvalstī ir pilna apdrošināšana slimības gadījumiem un ir pietiekami daudz līdzekļu, lai nekļūtu par apgrūtinājumu uzņēmējas [uzņemošās] dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai, kamēr tie šajā valstī dzīvo [uzturas]."

b) Par uzturēšanās atļaujām

5. Saskaņā ar Direktīvas 90/364 2. panta 1. punktu:

"Uzturēšanās tiesības apliecina, izsniedzot dokumentu ar nosaukumu "EEK dalībvalsts pilsoņa uzturēšanās atļauja" [..].

Lai izsniegtu uzturēšanās atļauju vai dokumentu, dalībvalsts var lūgt prasītājam tikai uzrādīt derīgu personas apliecību vai pasi un iesniegt pierādījumu, ka viņš vai viņa atbilst 1. pantā izklāstītajiem nosacījumiem."

6. Savukārt Direktīvas 68/360 4. pants noteic, ka:

"1. Dalībvalstis piešķir uzturēšanās tiesības savā teritorijā tām personām, kas minētas šīs direktīvas 1. pantā un kuras var uzrādīt dokumentus, kas uzskaitīti šī panta 3. punktā.

[..]

3. EEK dalībvalsts pilsoņa uzturēšanās atļaujas izsniegšanai dalībvalstis drīkst pieprasīt uzrādīt vienīgi šādus dokumentus:

[..]".

7. Saskaņā ar Direktīvas 73/148 4. panta 1. punktu:

"Visas dalībvalstis piešķir pastāvīgas dzīvesvietas [uzturēšanās] tiesības citu dalībvalstu pilsoņiem, kas to teritorijā vēlas darboties kā pašnodarbinātas personas, ja šādas darbības ierobežojumi ir atcelti atbilstīgi Līgumam.

Lai apliecinātu pastāvīgas dzīvesvietas [uzturēšanās] tiesības, izsniedz dokumentu ar nosaukumu "Eiropas Kopienu dalībvalsts pilsoņa uzturēšanās atļauja" [..]."

8. Direktīvas 93/96, kas attiecas uz studentiem, 2. panta 1. punktā ir paredzēts, ka:

"[..] Kā apliecinājumu uzturēšanās tiesībām izdod dokumentu ar nosaukumu "Kopienas dalībvalsts pilsoņa uzturēšanās atļauja" [..].

Lai izdotu uzturēšanās atļauju vai dokumentu, vienīgais, ko dalībvalsts var prasīt no pieteikuma iesniedzēja, ir uzrādīt derīgu personas apliecību vai pasi un sniegt pierādījumus, ka ir ievēroti 1. panta nosacījumi."

9. Visbeidzot, šī paša Direktīvas 90/365 panta, kas attiecas uz personām, kas pārtraukušas profesionālo darbību, 1. punktā ir noteikts:

"[..] Kā apliecinājumu uzturēšanās tiesībām izdod dokumentu ar nosaukumu "Kopienas dalībvalsts pilsoņa uzturēšanās atļauja" [..].

Lai izdotu uzturēšanās atļauju vai dokumentu, vienīgais, ko dalībvalsts var prasīt no pieteikuma iesniedzēja, ir uzrādīt derīgu personas apliecību vai pasi un sniegt pierādījumus, ka ir ievēroti 1. panta nosacījumi" [7].

2) Par uzturēšanās atļauju izsniegšanu

11. Iepriekš minēto noteikumu 2. un 6. punkts tādā redakcijā, kas izriet no 1998. gada 12. jūnija lēmuma [9], reglamentē šo jomu.

B — *Beļģijas tiesības*

12. Kopienu pilsonis, kas iesniedz nepieciešamos dokumentus, lai ieceļotu Beļģijā, tiek ierakstīts ārzemnieku reģistrā un saņem reģistrācijas apliecību, kas derīga piecus mēnešus no tās izdošanas datuma. No šī brīža ārzemniekam ir jāiesniedz prasība par pastāvīgo uzturēšanos (2. punkta pirmā un otrā daļa).

1) Par pietiekamu iztikas līdzekļu esamību

10. Saskaņā ar Karaļa 1981. gada 8. oktobra lēmuma [8] par ārvalstnieku ieceļošanu teritorijā, pagaidu uzturēšanos, pastāvīgu uzturēšanos un izraidīšanu 53. pantu Kopienas pilsoņiem ir tiesības pastāvīgi uzturēties Karalistē ar nosacījumu, ka viņu rīcībā ir "pietiekami daudz līdzekļu", lai nekļūtu par apgrūtinājumu valsts iestādēm.

13. Šajā laikā viņam ir jāpierāda, ka tas izpilda 1. punktā noteiktos nosacījumus (2. punkta trešā daļa). Ja viņš neizpilda nosacījumus vai neiesniedz pieprasītos dokumentus, pastāvīgās uzturēšanās tiesības tiek atteiktas un viņam ir jāatstāj Beļģijas teritorija (4. punkts).

14. Tomēr, ja iepriekš minētais termiņš nav beidzies un prasītājam ir reģistrācijas apliecība, viņu uzaicina iesniegt nepieciešamos dokumentus pirms šī termiņa beigām, uzturēšanās atļauju pagarinot par vienu mēnesi (5. punkts).

7 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā (OV L 158, 77. lpp.), ar ko groza iepriekš minētās direktīvas un kas stājusies spēkā 2004. gada 30. aprīlī (41. pants), saglabā iepriekš minētās tiesību normas. 7. pantā minēti prasītāja un viņa ģimenes locekļu "pietiekami iztikas līdzekļi" un 8. pantā uzturēšanās atļauja aizvietota ar reģistrēšanos attiecīgajās iestādēs, kas izsniedz reģistrēšanās apliecību, kurā norādīts reģistrētās personas vārds, adrese, kā arī reģistrēšanas datums.

8 — 1981. gada 27. oktobra *Moniteur belge* Nr. 206 pielikums, 1. lpp. Šī punkta pašreizējā redakcija izriet no Karaļa 1992. gada 22. decembra lēmuma, 1993. gada 23. janvāra *Moniteur belge* Nr. 14, 1053. lpp.

9 — 1998. gada 21. augusta *Moniteur belge* Nr. 160, 26854. lpp.

15. Pretējā gadījumā, beidzoties minētajam termiņam, tiek izdots rīkojums par izraidīšanu, kas stājas spēkā pēc piecpadsmit dienām (6. punkts) [10].

16. 45.[11], 55. un 51. pants ievieš līdzīgu sistēmu citu dalībvalstu darbiniekiem vai pašnodarbinātām personām, studentiem [12] un darbiniekiem vai pašnodarbinātām personām, kas pārtraukuši profesionālo darbību.

II — Pirmstiesas administratīvā stadija

17. Komisija ir saņēmusi dažādas sūdzības par Beļģijas tiesību aktiem un praksi attiecībā uz uzturēšanās atļaujām un rīkojumiem atstāt valsts teritoriju, kas tiek izdoti Savienības pilsoņiem.

18. It īpaši tās uzmanība tika vērsta uz Mamades Di Figeiredu [*Mamade De Figueiredo*] situāciju, kas ieceļoja Beļģijā ar trim meitām 1999. gada augustā, lai pievienotos Beļģijas pilsonim, viņas ilgtermiņa partnerim. Vaterlo [*Waterloo*] pašvaldības administrācija pieprasīja viņas vīra atļauju tam, ka viņa nosaka savu dzīvesvietu šajā valstī, ņemot vērā, ka laulības šķiršana Portugālē — valstī, kur laulātie agrāk dzīvoja — vēl nav paslu-dināta. Acīmredzot, neviena atļauja netika sniegta.

19. Kaut gan par ieceļošanu tika paziņots ar dokumentu, kurā viņas faktiskais partneris apņēmās uzturēt viņu un viņas bērnus, 1999. gada 16. decembrī viņai tika izsniegts lūguma noraidījums un rīkojums atstāt valsts teritoriju.

20. 2000. gada 7. janvārī Komisija izteica savas šaubas atbildētājas dalībvalsts iestādēm par nosacījumu, ko tā uzliek uzturēšanās atļaujas izsniegšanai, saderību ar Kopienu tiesībām, uzsverot, ka Mamades Di Figeiredu gadījumā nebija šķēršļu šādas atļaujas izsniegšanai, jo viņa pierādīja, ka viņas partneris ir apņēmies viņu uzturēt. Minētās iestādes šī paša gada 8. martā atbildēja, ka šī apņemšanās nav pierādījums, ka lūguma iesniedzējas rīcībā ir pietiekami daudz personīgo līdzekļu.

21. Tā kā tā nepiekrita Beļģijas Karalistes viedoklim, 2001. gada 8. maijā Komisija, kuras dienesti bija saņēmuši arī citas sūdzības, nosūtīja Beļģijas Karalistei brīdinājuma vēstuli, ceļot divus iebildumus. Pirmajā tā uzskatīja, ka Direktīvā 90/364 uz uzturēšanās

10 — Iekšlietu ministrijas 1998. gada 14. jūlija apkārtraksts par Kopienas ārvalstnieku un to ģimenes locekļu, kā arī Beļģijas pilsoņu ģimenes locekļu, kas nav Beļģijas pilsoņi, uzturēšanās nosacījumiem (1998. gada 21. augusta *Moniteur belge* Nr. 160, 27032. lpp.) apstiprina šo ideju tā III sadaļas A nodaļas 3.b.1. punktā.

11 — Šī panta 6. punkts paredz, ka, ja ieinteresētā persona pirms izraidīšanas iesniedz dokumentus, ko tā nav iesniegusi noteiktajos termiņos, tad tai tiek izsniegta jauna reģistrācijas apliecība, kas atkal derīga piecus mēnešus.

12 — Šajā gadījumā ieraksts ārvalstnieku reģistrā ir derīgs trīs mēnešus (55. panta 2. punkts).

atļaujas saņemšanu nav attiecināts nosacījums, ka personai, kas lūdz uzturēšanās atļauju, ir jābūt personīgiem līdzekļiem; otrajā iebildumā tā norādīja, ka automātiska rīkojuma atstāt teritoriju izsniegšana, ja prasītājs nav iesniedzis pierādījumus, kas vajadzīgi uzturēšanās atļaujas saņemšanai, pārkāpj samērīguma principu.

22. Atbildē, kas nosūtīta šī paša gada 6. jūlijā, Beļģijas Karaliste vēlreiz uzsvēra prasību par personīgo līdzekļu nepieciešamību personām, kas vēlas dzīvot tās teritorijā, apstiprinot, ka ir jāizdod rīkojums Savienības pilsonim atstāt valsts teritoriju, ja viņš pēc trīs mēnešu termiņa beigām kopš iebraukšanas nav uzsācis administratīvo pastāvīgās uzturēšanās procedūru vai nav iesniedzis nepieciešamos dokumentus.

23. Tā kā Komisija nepiekrita šim valsts viedoklim, tā 2002. gada 3. aprīlī sniedza argumentētu atzinumu, pārmetot Beļģijas Karalistei valsts pienākumu, kas minēti šo secinājumu 1. punktā, neizpildi un nosakot divu mēnešu termiņu, lai Beļģijas Karaliste nodrošinātu atbilstību Kopienu tiesību prasībām. Šī paša gada 10. jūlija dokumentā dalībvalsts atkārtoja savus argumentus.

III — Lietas dalībnieku prasījumi un tiesvedība Tiesā

24. 2003. gada 1. oktobrī Komisija cēla šo prasību atbilstoši EKL 226. panta otrajai daļai un lūdza Tiesai, lai tā atzīst, ka Beļģijas Karaliste nav izpildījusi pienākumus, ko tai uzliek EKL 18. pants, Direktīva 90/364, Direktīvas 68/360 4. pants, Direktīvas 73/148 4. pants, Direktīvas 93/96 2. pants un Direktīvas 90/365 2. pants, pret šiem prasījumiem iebilstot minētai dalībvalstij ar Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes atbalstu [13].

25. 2005. gada 20. septembra tiesas sēdē lietas dalībnieku pārstāvji attiecīgi atkārtoja savu nostāju.

IV — Norādītās valsts pienākumu neizpildes pārbaude

26. Prasība attiecas uz diviem ļoti konkrētiem jautājumiem: Savienības pilsoņa, kas vēlas pastāvīgi uzturēties Beļģijā, iztikas līdzekļu izcelsme (pirmais iebildums) un iespēja izdot rīkojumu par tā izraidīšanu, ja tas noteiktajā termiņā neiesniedz dokumentus, kas vajadzīgi, lai saņemtu uzturēšanās atļauju (otrais iebildums).

13 — Saskaņā ar Komisijas paziņojumu Lielbritānijas apvērumi nav atbilstoši, jo tie attiecas uz tiem punktiem, kas netiek apstrīdēti (iztikas līdzekļu nepietiekamība un pienākums tos pierādīt), un tā izvairās no diskusijas patlesās būtības (jautājuma, vai prasītāja iztikas līdzekļiem ir jābūt personīgiem, un pierādījumu nesniegšanas sekām).

A — *Par iztikas līdzekļu izcelsmi*

1) Strīda priekšmeta precizēšana: atzīta pienākumu neizpilde

27. Šajā procedūrā ir pierādīts, ka Beļģijas iestādes pieprasa, lai citu dalībvalstu pilsoņiem, kas vēlas saņemt uzturēšanās atļauju atbilstoši Direktīvai 90/364, būtu pietiekami "personīgi" iztikas līdzekļi [14]. Mamades Di Figeiredu gadījums ir labs piemērs.

28. Tomēr diskusijas attīstības gaitā gan administratīvā, gan tiesu līmenī Beļģijas Karaliste kļuva mazāk kategoriska savas nostājas atbalstā, to precizējot, līdz tā piekrita, ka Direktīvas 90/364 1. pants neietver konkrētu prasību, ka Savienības pilsoņa rīcībā ir jābūt pietiekamiem personīgiem iztikas līdzekļiem, lai nekļūtu par apgrūtinājumu uzņemošajai dalībvalstij, un piekrita, ka iztikas līdzekļus sniedz persona, kas saistīta ar ieinteresēto personu tā, ka tai ir pienākums sniegt iztikas līdzekļus, piemēram, partneri, bērni, pat trešās personas, kuras saista līgumsaistības tādā mērā, ka pastāv juridiski saistoša saikne starp šīm personām (iebildumu raksta 3.–12. punkts un atbildes uz repliku raksta 2.–4. punkts).

29. Mainot procesuālo stratēģiju, atbildētāja dalībvalsts netieši piekrīt norādītajai valsts pienākumu neizpildei, jo Mamade Di Figeiredu savai lietai ir pievienojusi dokumentu, kurā viņas partneris apņēmies segt viņas iztikas līdzekļus, kuru apjoms nav jādefinē nedz valsts administratīvajām iestādēm, nedz Tiesai, jo šīs pilnvaras ir Beļģijas tiesām, kurām tiesu sistēmā ir atzīta līgumslēgšanas brīvība [15].

30. Argumentāciju varētu beigt, bet, ņemot vērā, ka ir attīstījusies šī diskusija, ir jāizvērtē brīva pārvietošanās Eiropas Savienībā, lai noteiktu, ko nozīmē nosacījums, kas šo tiesību ieguvējam nosaka pienākumu, lai viņa rīcībā būtu pietiekami iztikas līdzekļi, kā tas precizēts Direktīvas 90/364 1. pantā.

2) Savienības pilsoņu brīva pārvietošanās

31. Savienības pilsonība, kurai ir atvasināts raksturs [16], ir Kopienu pilsoņu "pamatsta-

14 — Tiesas sēdē Apvienotā Karaliste neatkāpās no sava kļūdainā viedokļa, koncentrējoties uz pietiekamības nosacījumu un uzskatot, ka ir pats par sevi saprotams, ka uzturēšanās līdzekļiem ir jābūt pašas ieinteresētās personas ienākumiem, aizmirstot, ka diskusija ir tieši par šo jautājumu.

15 — Beļģijas Civilkodeksa 1126. un turpmākie panti, kas ievieš līgumiskās neatkarības principu.

16 — EKL 17. panta 1. punkts tās iegūšanu pakļauj nosacījumam, ka jābūt kādas dalībvalsts pilsonībai, ko tā papildina, bet neaizstāj. Kā "pakārtotu" to kvalificēja R. Kovar rakstā "L'émergence et l'affirmation du concept de citoyenneté européenne dans le processus d'intégration européenne", *La citoyenneté européenne*, Monreālas Universitātes izdevums, 2000, 81.–94. lpp., it īpaši 85.–87. lpp.

tuss". Šāds precizējums, kas pirmo reizi minēts 2001. gada 20. septembra spriedumā lietā *Grzelczyk* (31. punkts) [17], ir nostiprinājies Kopienu judikatūrā [18].

32. Tajā saskaņā ar EKL 17. panta 2. punktu ir ietvertas visas tiesības un pienākumi, ko paredz EK līgums, it īpaši EKL 18.–21. pants.

33. EKL 18. panta 1. punkts, nostiprinot uzturēšanās tiesības dalībvalstu teritorijā, rada labvēlīgu tiesisko situāciju, kurai ir četras raksturīgas pazīmes. Pirmkārt, šīs tiesības ir kā personīgā garantija, kas liek pamatus Kopienas līdzāspastāvēšanas sistēmai [19]. Otrkārt, šīm tiesībām, kā tās ir veidotas, ir tieša iedarbība tādā veidā, ka tās ir uzreiz piemērojamas un to īpašnieki var uz tām atsaukties [20]. Treškārt, tās nav beznosacījuma tiesības, jo nepastāv tiesības bez pienākumiem. Pats EKL 18. panta 1. punkts precizē, ka šīs tiesības ir jāizmanto, ievērojot ierobežojumus un nosacījumus, kas paredzēti Līgumā un noteikumos, kas pieņemti tā piemērošanai, kas ir Tiesas vairākkārt atgādinātā dimensija [21]. Visbeidzot, kā pamattiesības tās ir jāinterpretē šauri, kas nozīmē īpaši šauru tām piemērojamo nosacījumu interpretāciju, samērīguma principa dēļ tos samazinot līdz nepieciešamajiem aspektiem [22], nolūkā saglabāt kopējās vērtības, kas var ierobežot brīvību, neietekmējot šīs brīvības apjomu [23].

3) "Pietiekami iztikas līdzekļi" kā nosacījums uzturēšanās tiesību izmantošanai

34. Tādējādi kopš Māstrihtas līguma, kas ieviesa pantus par Savienības pilsonību [24],

17 — C-184/99 (*Recueil*, I-6193. lpp.).

18 — Tiesa ir spriedusi arī šajā virzienā tostarp 2002. gada 17. septembra spriedumā lietā C-413/99 *Baumbast* un *R* (*Recueil*, I-7091. lpp., 82. punkts), 2003. gada 2. oktobra spriedumā lietā C-148/02 *Garcia Avello* (*Recueil*, I-11613. lpp., 22. punkts) un 2004. gada 19. oktobra spriedumā lietā C-200/02 *Zhu* un *Chen* (Krājums, I-9925. lpp., 25. punkts).

19 — Spriedumi lietās *Grzelczyk* (33. punkts) un *Garcia Avello* (24. punkts) to kvalificēja par pamatbrīvību. Tiesa arī nosprieda šajā nozīmē nesenajos spriedumos: 2005. gada 15. marta spriedumā lietā C-209/03 *Bidar* (Krājums, I-2119. lpp., 33. punkts) un 2005. gada 12. jūlija spriedumā lietā C-403/03 *Schempp* (Krājums, I-6421. lpp., 18. punkts). Eiropas Savienības Pamattiesību hartas, kas pasludināta Nicā 2000. gada 7. decembrī (OV C 364, 1. lpp.), 45. pants ietver šīs tiesības, kas iekļautas arī Līguma par Konstitūciju Eiropai II-105. pantā [līgums parakstīts 2004. gada 29. oktobrī (paredzētā stāšanās spēkā — 2006. gada 1. novembrī, ar nosacījumu, ka to ratificē dalībvalstis)] (OV C 310, 1. lpp.). Savu 2004. gada 19. februāra secinājumu lietā *Trojani* (2004. gada 7. septembra spriedums lietā C-456/02, Krājums, I-7573. lpp.) 12. punktā ģenerāladvokāts Hēlhuds [*Geelhoed*] apgalvoja, ka uzturēšanās tiesības ir visu Eiropas pilsoņu pamattiesības. Tāpat šīs tiesības kvalificēja arī ģenerāladvokāts Ticano [*Tizzano*] savu secinājumu iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Zhu* un *Chen* 73. punktā.

20 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Baumbast* un *R* (84. punkts), iepriekš 19. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Trojani* (31. punkts) un iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Zhu* un *Chen* (26. punkts).

21 — Piemēram, iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Baumbast* un *R* (86. punkts); iepriekš 19. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Trojani* (32. punkts) un iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Zhu* un *Chen* (26. punkts).

22 — Manu 2003. gada 10. jūlijā sniegto secinājumu lietā *Collins* (2004. gada 23. marta spriedums lietā C-138/02, *Recueil*, I-2703. lpp.) 70. punktā es atgādināju, ka šajā jomā ir piemērojams samērīguma princips.

23 — Savā 2004. gada 29. aprīļa spriedumā apvienotajās lietās C-482/01 un C-493/01 *Orfanopoulos* un *Oliveri* (*Recueil*, I-5257. lpp.) Tiesa apgalvoja, ka Savienības pilsoņa statuss noteic, ka atkāpes no šīs brīvības ir jāinterpretē šauri. Turklāt iepriekš 19. zemsvītras piezīmē minētajā spriedumā lietā *Trojani* tā piebilda, ka šo tiesību izmantošanas ierobežojumos ir jāievēro Kopienu tiesību vispārējie principi, it īpaši samērīguma princips (46. punkts).

24 — Šis līgums, kas ir spēkā kopš 1993. gada 1. novembra, tā G pantā [pēc grozījumiem, kas tika veikti ar Amsterdamas Līgumu, tas kļuva par EKL 8.–8. E pantu, šobrīd tas ir EK līguma otrā daļa (EKL 17.–22. pants)] radīja Savienības pilsonības jēdzienu.

dalībvalstu pilsoņiem tikai tāpēc, ka tie tādi ir, ir tiesības saskaņā ar EKL 18. panta 1. punktu uzturēties citās dalībvalstīs, tajās neveicot saimniecisku darbību [25]. Vienīgie paredzētie nosacījumi ir ietverti Direktīvas 90/364 1. panta 1. punktā, kas precizē, ka ieinteresētajai personai un tās ģimenes locekļiem ir jābūt pilnai apdrošināšanai slimības gadījumiem un pietiekamiem līdzekļiem, kas ļauj tai visus uzturēt, nevēršoties pēc uzņemošās dalībvalsts sociālās palīdzības.

35. Neviens no šī noteikuma elementiem neatbalsta Beļģijas Karalistes argumentu pirmajos dokumentos, ko tā iesniedza administratīvajā procesā. Tas ir secināms no iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *Zhu* un *Chen*, kurā Tiesa paskaidroja, ka šis Direktīvas 90/364 jēdziens neietver nevienu prasību attiecībā uz iztikas līdzekļu izcelsmi (30. punkts), tā ka ikviena šāda veida darbība būtu nesamērīga iejaukšanās minēto pamattiesību īstenošanā (33. punkts).

36. Arī galīgā atbildētājas valsts nostāja neatbilst šī noteikuma būtībai. Šī noteikuma mērķis ir nodrošināt, ka brīvas uzturēšanās tiesības nekļūst par papildu pienākumu uzņemošajai dalībvalstij, kas nozīmē, ka Kopienu pilsoņa, kas vēlas apmesties citā dalībvalstī nekā tā, kuras pilsonis viņš ir, pienākums ir uzrādīt pietiekamus iztikas līdzekļus un nav svarīgi, vai tie ir vai nav personīgi, un otrajā gadījumā nav jāpierāda, vai personai, kas viņam sniedz līdzekļus, ir juridiskas saiknes vai šīs personas rīcība vienkārši ir cēlsirdīga [26].

37. Administratīvās pārvaldes iestādei, kas izsniedz uzturēšanās atļauju, ir jāpārbauda, vai tiek izpildīti nosacījumi, lai šīs tiesības būtu spēkā [27], veicot piemērotas pārbaudes un novērtējot pierādījumus, ko iesniedz prasītājs. Tātad tai tikai ir jāpārliecinās, ka prasītājam ir pietiekami iztikas līdzekļi [28], neinteresējoties par šo līdzekļu izcelsmi vai

25 — Iepriekš 19. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Trojani* (46. punkts), pārfrāzējot iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Baumbast* un *R* (46. punkts), precizēja, ka Savienības pilsonis, kam uzņemošajā dalībvalstī nav uzturēšanās tiesību saskaņā ar EKL 39., 43. vai 49. pantu, var vienkārši kā Savienības pilsonis tajā izmantot uzturēšanās tiesības, piemērojot tieši EKL 18. panta 1. punktu.

26 — Tātad nav svarīgi, ka šos iztikas līdzekļus sniedz Savienības pilsoņa laulātais draugs vai bērns, kas nav Kopienu pilsonis, un ka šīm trešajām personām nav likumīgas dzīvesvietas Beļģijā, jo viņu tiesības netiek apstrīdētas. Šo personu situācija ir atkarīga no Savienības pilsoņa situācijas: ja viņš dzīvo dalībvalstī, kuras pilsonis viņš ir, nekas neliedz šīm trešajām personām dzīvot kopā ar viņu, tāpat ir tad, ja Savienības pilsonis pārceļas dzīvot uz citu Savienības dalībvalsti. Šāds risinājums nav pārsteidzošs, savukārt pretējs risinājums, kas pakļauj uzturēšanās brīvību trešās personas tiesībām, būtu pārsteidzošs.

27 — Tiesa savā 2005. gada 17. februāra spriedumā lietā C-215/03 *Oulane* (Krājums, I-1215. lpp.) uzsvēra, ka uzturēšanās atļaujas izsniegšana dalibvalsts pilsonim ir uzskatāma nevis par tiesības nodibinošu aktu, bet gan par aktu, kas ļauj dalibvalstij konstatēt viņa individuālo situāciju saistībā ar Kopienu tiesību noteikumiem.

28 — Arī šajā jomā pārvaldes iestādēm nav pilnīgas brīvības, jo atsevišķus kritērijus sniedz Kopienu tiesību sistēma (Direktīvas 90/364 1. panta 1. punkta pirmā un otrā daļa un Direktīvas 90/365 1. panta 1. punkta pirmā un otrā daļa) un tās transponēšana valsts tiesu sistēmā (Karaļa 1981. gada 8. oktobra lēmuma 53. panta 1. punkta otrā daļa).

veidu, kaut gan tā varētu konstatēt iespējamu krāpšanu. Tā kā tās ir pamattiesības, tad nekādus šķēršļus, kurus likumdevējs nebūtu paredzējis, nevar attiecināt uz tām, un, tā kā ikviens papildu ierobežojums ir izslēgts, tās tieši attiecas uz iztikas līdzekļu izcelsmi vai netieši ierobežo iespējas pierādīt to esamību un pietiekamo daudzumu [29].

38. Protams, pastāv risks, jo var gadīties, ka atbilstošie ienākumi beidzas, kaut gan šāda iespēja pastāv gan tad, ja šie ienākumi ir personīgi, gan tad, ja tos sniedz kāda cita persona; tomēr Kopienu pilsonim netiks liegta uzturēšanās atļauja, ja viņš prasības iesniegšanas brīdī nesniegs garantijas par to, ka viņa ienākumi ilgs, kamēr viņš uzturēsies uzņemošajā dalībvalstī. Kā atgādina Komisija, direktīva šim nolūkam ievieš garantiju sistēmu: 3. pants dod iespēju pārtraukt uzturēšanās tiesības, ja vairs nepastāv apstākļi, kas ļāva atzīt šīs tiesības; turklāt Direktīvas 90/364 2. panta 1. punkts atļauj pieprasīt atjaunot uzturēšanās atļaujas derīgumu un tātad vēlreiz apliecināt, ka ir izpildīti nepieciešamie nosacījumi, beidzoties diviem pirmajiem uzturēšanās gadiem.

39. Ņemot vērā šos apsvērumus, nav šaubu, ka Beļģijas Karaliste nav ievērojusi samērīguma principu, ņemot vērā, ka attiecībā uz uzņemošās dalībvalsts finanšu aizsardzību [30] nav pamatojuma tam, ka tiek izslēgti trešās personas sniegtie līdzekļi, jo arī prasītāja personīgie līdzekļi var zust, un, lai izvairītos no šādas situācijas, direktīvā ir paredzēti atbilstoši pasākumi.

40. Kopsavilkumā — tiesību veids, ko Kopienas pilsoņiem garantē EKL 18. panta 1. punkts, kuru reglamentē Direktīvas 90/365 1. pants, pieļauj tikai tos ierobežojumus, kas skaidri paredzēti, un tādējādi ir jānoraida tāds tiesiskais regulējums kā atbildētājā dalībvalstī, kas no paša sākuma un vispārējā veidā vēlas samazināt šīs tiesības līdz šaurākai jomai nekā Kopienas likumdevēja paredzētā joma, iestājoties pret to, ka direktīvā minētos pietiekamos iztikas līdzekļus sniedz nevis prasītājs, bet cita persona.

41. Pamatojoties uz šādu interpretāciju, Mamades Di Figeiredu pieteikums tika noraidīts, un tātad ir jāatzīst, ka norādītā pienākumu neizpilde ir pierādīta.

29 — 2000. gada 25. maija spriedumā lietā C-424/98 Komisija/Itālija (*Recueil*, I-4001. lpp., 34.–37. punkts), kurā es secinājumus sniedzu 1999. gada 19. novembrī, Tiesa nosprieda, ka dalībvalstis nevar ierobežot pierādījumu veidus.

30 — Šādi ir formulēts Direktīvas 90/364 ceturtais apsvērums un 1. panta 1. punkta pirmā daļa, ko arī apstiprināja iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Zhu* un *Chen* (33. punkts).

B — *Par rīkojuma atstāt teritoriju automātiskumu*

42. Komisija pārmet atbildētājai valstij, ka Savienības pilsoņi, kas vēlas apmesties tās teritorijā, tiek izraidīti, ja pēc termiņa beigām, kura laikā viņi var paziņot par ieceļošanu, viņi nav nokārtojuši savu situāciju [31].

43. Pastāv četri gadījumi, kuros ir iespējama izraidīšana. Pirmais ir tad, ja ieinteresētā persona nav uzsākusi administratīvo procedūru uzturēšanās atļaujas saņemšanai. Otrais — kad ir pierādīts, ka tā nav izpildījusi uzliktos nosacījumus uzturēšanās atļaujas saņemšanai. Trešais — ja šajā laika posmā tā nav sniegusi atbilstošos pierādījumus un izrādās, ka viņai nav šo tiesību. Ceturtais — kolīdz prasītājs, kurš ir uzaicināts iesniegt attiecīgos dokumentus, nav tos iesniedzis, un nav zināms, vai viņam ir tiesības saņemt uzturēšanās atļauju. Komisijas otrais iebildums attiecas uz šo ceturto gadījumu.

44. Šajā ceturtajā gadījumā paredzētais risinājums izriet no uzturēšanās brīvības rakstura un turklāt tas ir uzsvērts Kopienu judikatūrā.

45. Savā 1976. gada 8. aprīļa spriedumā lietā *Royer* [32], kurā Tiesa interpretēja Direktīvu 68/360, tā atzīmēja, ka tikai tas, ka dalībvalsts pilsonis nav izpildījis juridiskās formalitātes attiecībā uz ārvalstnieku iebraukšanu, pārvietošanos un uzturēšanos, nevar pamatot lēmumu par izraidīšanu (38. punkts), kas saskaņā ar 1980. gada 3. jūlija spriedumu lietā *Pieck* [33] ir ar Līguma noteikumiem nesaderīgs lēmums, ņemot vērā, ka tas ietver to tiesību noliegumu, kuras Līgums piešķir un garantē (18. punkts).

46. Iepriekš minēto vērtējumu apstiprina EKL 18. panta teksts, kas, kā jau es to iepriekš uzsvēru, ievieš Savienības pilsoņu pamattiesības un sniedz iespēju Tiesai nepārprotami apstiprināt, ka apstrīdētais lēmums ir acīmredzami nesamērīgs ar tiesību pārkāpuma smagumu, ciktāl tas pārkāpj garantēto tiesību pašu būtību [34]. Tātad ir runa par pārmērīgu sankciju.

31 — 1997. gada 20. februāra spriedumā lietā C-344/95 Komisija/Beļģija (*Recueil*, I-1035. lpp.) Tiesa atzina, ka minētā dalībvalsts ir pārkāpusi tai uzliktos Kopienas pienākumus, pieprasot, lai citu dalībvalstu pilsoņi, kas vēlētos strādāt, automātiski atstāj šīs valsts teritoriju pēc trīs mēnešu termiņa beigām, ja viņi nesniedz pierādījumus, ka viņi turpina darba meklējumus vai ka viņiem ir reālas iespējas tikt pieņemtiem darbā (17. un 18. punkts).

32 — 48/75 (*Recueil*, 497. lpp.).

33 — 157/79, *Recueil*, 2171. lpp.

34 — 2002. gada 25. jūlija spriedums lietā C-459/99 *MRAX* (*Recueil*, I-6591. lpp., 78. punkts) un iepriekš 27. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Oulane* (40. punkts).

47. Es uzskatu, ka šādos apstākļos Beļģijas tiesību sistēma un administratīvā prakse, kuras rezultātā citas dalībvalsts pilsoņi tiek izraidīti tikai tādēļ, ka viņi noteiktajos termiņos nav izpildījuši nepieciešamās formalitātes uzturēšanās atļaujas saņemšanai, ir pretrunā ar Kopienu tiesībām un atbildētāja dalībvalsts ir atbildīga par pienākumu neizpildi, kurā to šodien apsūdz Komisija [35].

48. Es neapstrīdu, ka saskaņā ar direktīvām, kuras daļēji ir norādītas šo secinājumu sākuma daļā, prasītājam ir pienākums iesniegt atbilstošus dokumentus un pierādīt, ka tas izpilda nepieciešamos nosacījumus uzturēšanās atļaujas saņemšanai [36]. Tomēr, kā tas ir norādīts judikatūrā, šīs formalitātes neizpildei piesaistīt brīvas pārvietošanās aizliegumu, manuprāt, ir nesamērīgi [37], jo šī brīvība jau pastāv (EKL 18. pants) [38], un šajā tiesvedībā pietiek pierādīt, ka paredzētie nosacījumi ir izpildīti, no kā izriet tiesību atzīšanas deklaratīvais raksturs. Es jau paskaidroju, ka uzturēšanās atļaujas izsniegšana tikai apliecina iepriekšēju tiesību esamību [39].

49. Piemērotāk būtu uzskatīt, ka prasība ir nederīga, atstājot tiesības neizlemtas un informējot ieinteresēto personu, lai tā noteiktā termiņā maina šo situāciju, un tai norādīt, ka, ja netiks veikta nepieciešamā darbība, tiks pieņemts, ka šī persona ir atteikusies no savām tiesībām [40]. Šādā veidā rūpīgi tiek ņemtas vērā gan indivīdam sniegtās garantijas, gan valsts intereses, izvairoties no situācijas, kad personas, kas neizpilda noteiktus nosacījumus un kas uzņemošajā dalībvalstī nevar pastāvīgi uzturēties, uzturas uzņemošās dalībvalsts teritorijā un to dara, neatbildot uz valsts pieprasījumu. Beļģijas valsts piekrīt šim argumentam atbildes uz repliku 5. punktā.

V — Tiesāšanās izdevumi

50. Prasības pamatu izskatīšanas rezultātā ir jāpiespriež atbildētājai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus atbilstoši Reglamenta 69. panta 2. punktam tā, kā Komisija to ir lūgusi.

35 — Beļģijas valdības pārstāvis, atbildot uz maniem jautājumiem, tiesas sēdē norādīja, ka šī automātiskā izraidīšana nepastāv, taču šo apgalvojumu apstrīd Karaļa 1998. gada 12. jūnija lēmuma 45. panta 3. punkts, 51. panta 4. punkts, 53. panta 4. punkts un 55. panta 3. punkts.

36 — Iepriekš 29. zemsvītras piezīmē minētajā spriedumā lietā Komisija/Itālija tika precizēts, ka direktīvas nenorāda veidu, kādā prasītājiem ir jāpierāda, ka tie izpilda šos nosacījumus (34. punkts).

37 — Tiesas sēdē Apvienotā Karaliste izteica līdzīgu viedokli.

38 — Vai tāpēc, ka ieinteresētā persona veic vai ir pārtraukusi profesionālo darbību kā darbinieks vai pašnodarbināta persona uzņemošajā dalībvalstī (Direktīva 68/360, Direktīva 73/148 un Direktīva 90/365), vai tāpēc, ka šī persona studē (Direktīva 93/96), vai tāpēc, ka šī persona ir kādas dalībvalsts pilsonis (Direktīva 90/364). Vienīgās atkāpes no šiem noteikumiem ir iespējamas, pamatojoties uz sabiedriskās kārtības, valsts drošības vai veselības aizsardzības apsvērumiem (Direktīvas 90/364 2. panta 2. punkta trešā daļa un Direktīvas 90/365 2. panta 2. punkta trešā daļa).

39 — Kā tas ir apstiprināts iepriekš 27. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *Oulane* 18. punktā.

40 — Šādā viedoklī tiek ievērots pierādīšanas pienākums, jo tas neliek dalībvalstīm pierādīt iztikas līdzekļu neesamību.

VI — Secinājumi

51. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es iesaku Tiesai:

1) atzīt, ka Beļģijas Karaliste nav izpildījusi pienākumus, ko tai uzliek:

a) EKL 18. pants un Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva 90/364/EEK par tiesībām uz dzīvesvietu [par uzturēšanās tiesībām], jo tā pieprasa, lai Kopienu pilsoņiem, kas vēlas uzturēties tās teritorijā, būtu pietiekami "personīgi" iztikas līdzekļi;

b) Padomes 1968. gada 15. oktobra Direktīvas 68/360/EEK par ierobežojumu atcelšanu attiecībā uz dalībvalstu darba ņēmēju un viņu ģimeņu pārvietošanos un dzīvesvietu [uzturēšanos] Kopienā 4. pants; Padomes 1973. gada 21. maija Direktīvas 73/148/EEK par dalībvalstu pilsoņu pārvietošanās un dzīvesvietas [uzturēšanās] Kopienā ierobežojumu atcelšanu saistībā ar uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu 4. pants; Padomes 1993. gada 29. oktobra Direktīvas 93/96/EK par studentu uzturēšanās tiesībām 2. pants un Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīvas 90/365/EEK par tādu darbinieku un pašnodarbinātu personu tiesībām uz dzīvesvietu [uzturēšanās tiesībām], kas pārtraukušas profesionālo darbību, 2. pants, pieļaujot, ka tiek izdots rīkojums atstāt valsts teritoriju Kopienu pilsoņiem, jo tie noteiktajā termiņā nav iesnieguši nepieciešamos dokumentus uzturēšanās atļaujas saņemšanai;

2) Beļģijas Karaliste atlīdzina tiesāšanās izdevumus.